4

דאמר בחוקת תפילין הכתוב מדבר כלומר דלילה לאו זמן תפילין וקרא הכי קאמר ושמרת את החוקה וגו׳ מימים ימימה כלומר שלא יהו עליך אלא ביום ומשום הכי שייך למימר חוקיו אבל בעידנא דממשמשי בהו היכי שייך למימר בהו הכי לפיכך נראה לי שהיו מברכין עליהן לשמור את התפילין כלומר מהיסח הדעת או כיוצא בזה ולא ידעתי למה השמיטוה (ד) פוסקי ההלכות להא דרבנן דבי רב אשי ואפשר דהיינו משום דאינהו הוה קים להו בתוך כמה שיעור של זמן אדם חייב למשמש בהן אבל אנן דלא קים לן אם נברך כל שעה שנמשמש בהן אפשר שנמשמש שלא נר מצוה בשעת חיוב ונמצינו מברכים לבטלה ויש מפרשין דכל אימת דממשמשי היינו כשיצאו ממקומן להחזירן במקומן : **וכתבו** בתוספות שיש מצות שתקנו בהן שהחיינו כסוכה ולולב כדאיתא הכא ומקרא מגילה כדאיתא במגילה (דף כא:) ופדיון הבן כדאיתא בסוף פ׳ ערבי פסחים (דף קכא:) ויש מצות שלא תקנו בהן שהחיינו כתפילין דהא בפרק התכלת (דף מג:) דייק מדאמר רבי יוחנן על התפילין של יד אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין ולעשות תפילין לא מברך מדלא חשיב ליה התם וכמו כן יש לדקדק משם דשהחיינו לא מברך ליה מדלא חשיב ליה התם ובפ׳ ר׳ אליעזר דמילה (דף קלז:) בהדי ברכות מילה אבל לא פירש מפני מה תקנו במקצתן שהחיינו ובמקצתן לא תקנו ולי נראה דשהחיינו למצות בזמן תלי כדמוכח בסוף פרק בכל מערבין (דף מ:) דאמרי׳ בר״ה ויוה״כ דכיון דמזמן לזמן קאתי אומר עלייהו זמן הלכך סוכה ולולב ומקרא מגילה מזמן לזמן קאתו ופדיון הבן אע״ג דלאו מזמן לזמן קאתי אפ״ה כיון שהיא מצוה תלויה בזמן ל׳ יום של תינוק שיצא מכלל נפל ונכנס לכלל קיימא וחיות שפיר שייך לברוכי ביה שהחיינו אבל תפילין ומילה לא תלו בזמן והלל של ב׳ ימים טובים נמי אע״ג דתלו בזמן כיון שתקנו לומר על כל צרה וצרה שלא תבא על הצבור אין זמנו קבוע ול״ע לפ״ז למה אין מברכין זמן על ספירת העומר וראיתי מי שכתב שאם לא ספר בלילה לא יספר ביום כדתנן כל הלילה כשר לספירת העומר משמע דהא ביום לא יצא ומשום הכי לא אמרי׳ ביה זמן : **ואם** לאו לכשיכנס מברך שתים. משמע דאם בירך שהחיינו בשעת עשיה אינו מברך כשנכנס לישב בה ויש לתמוה דהא צריך לברך משום יו״ט כשם שמברך שהחיינו בשאר י״ט ואפשר דכיון דסוכה מחמת חג קא אתיא זמן דידה פטר לזמן דחג וכתב הראב״ד ז״ל שמי שלא אכל בסוכה לילה הראשון אע״פ שבירך זמן בביתו צריך למחר כשישב בסוכה לברך זמן אם לא בירכו עליה בשעת עשיה. כשם שמברכין על הלולב זמן אע״פ שכבר בירך אותו בלילה וי״א שאין מברכין זמן על הלולב ביום שני שאין עיקר ברכה זו אלא בשעת עשיית לולב כדמוכחא סוגיין אלא שאנו מסדרים אותה בשעת נטילה כדרב כהנא דהוה מסדר להו אכסא דקדושא וכיון שבירך ביום ראשון שהחיינו שוב אינו מברך דלא גרע ממברך בשעת עשייה ולא נהגו כן משום דשעת מצוה בעינן : **אמר** ר׳ יוחנן אתרוג בשביעי אסורה בשמיני מותרת. פי׳ טעמיה דרבי יוחנן משום דקסבר דאתרוג לכולי יומא דשביעי אתקצאי משום דכיון דאם לא נטל בשחרית יטול בין הערבים דכל היום חזי למצוה ומשום הכי בשמיני מותרת דליכא למימר דמגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולי יומא משום דלבין השמשות גופיה לא איתקצאי שהרי בין השמשות אינו ראוי למצות אתרוג שאפילו לא נטל כל היום אינו נוטלו בין השמשות דכיון דלולב בזמן הזה מדרבנן בר מיום ראשון ובין השמשות ספיקא הוא (ה) וספיקא דרבנן לקולא וליכא למימר דמגו דאתקצאי אפלגא דיומא דשביעי אתקצאי נמי לכוליה ונמצא שהוקצה אף בין השמשות דלא אמרינן הכי אלא בשבת ויו״ט לפי שכל דבר שאינו מוכן בין השמשות של שבת או יו״ט אי אפשר שתבא לו הכנה כל היום אבל ביום של חול אינו אסור אלא בשעת ההקצאה בלבד ובין השמשות כיון שאינו ראוי לנטילת לולב אין האתרוג מוקצה בו אבל סוכה אפילו בשמיני אסורה משום דאתקצאי לבין השמשות לשביעי משום דאי מתרמיא ליה לסעודתא בבין השמשות מיבעי ליה למיכל בגווה וכיון דאתקצאי בבין השמשות של תחילת שמיני שהוא יו״ט איתקצאי לכולי יומא : **ולדידן** דאית לן תרי יומי היכי עבדינן אמר אביי שמיני ספק שביעי אסורה וא״ת ואמאי והא אמרינן לעיל שאין האתרוג מוקצה אלא בשעה שיכול לצאת ידי מצוה ובח׳ ספק ז׳ הרי אין יכול לצאת בו יש לומר דאי שרינן ליה אתי למימר דלא מספקינן בז׳ כלל אלא ודאי ח׳ הוא ולא ישמע לנו לישב בסוכה אבל ט׳ ספק ח׳ מותרת דליכא למיסרי ליה בט׳ משום טעמא דמיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא דהאי טעמא ליתא באתרוג וכדכתיבנא : **כל** א׳ וא׳ יוצא בו ואוכלו לאלתר. דס״ל דלא אתקצאי אלא למצותו בלחוד וקי״ל כרב אסי דלכולי יומא איתקצאי דהא ר׳ יוחנן כוותיה ס״ל דלכולי יומא אתקצאי : **והלכתא** מיתב יתבינן ברוכי לא מברכינן. ופירוש מיתב יתבינן אע״ג דידעינן בקבועא דירחא משום דשלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם אבל ברוכי לא מברכינן כי היכי דלא ליתי לזלזולי ביו״ט וכך פי׳ הרב אלפסי ז״ל ואע״ג דביום שני של פסח עבדינן יו״ט ועבדינן ספירת העומר ולא חיישינן לזלזולי ביו״ט שאני התם דהיינו טעמא משום דספירת העומר וקדושה לאו כי הדדי קא אתו אלא כל חד וחד עבדינן באפי נפשיה אבל כאן ברכת לישב בסוכה היא בכוס אחד עם הקידוש ואם מברך לישב בסוכה בח׳ איכא למיחש לזלזול יו״ט. ולי אין צריך לכך דספירת העומר א״א לחותה משום זלזול דכיון דידעינן בקבועא דירחא הרי חייב בספירת העומר מדאורייתא ואין ראוי שתעקר ברכתו אבל ישיבת סוכה בשביעי ספק שמיני מדרבנן בעלמא הוא וא״ת וכי היכי דמסקינן בסוכה דמיתב יתבינן ברוכי לא מברכינן למה לא תקנו בלולב שיטלו בלא ברכה לאו קושיא היא חדא דלולב בגבולין דרבנן וסוכה מדאורייתא ועוד דבלולב איכא איסור טלטול כדאמרינן בריש פירקא טלטול בעלמא הוא ולידחי שבת אבל בסוכה לא עביד מידי : **גרסי׳** בגמ׳ א״ר זירא לא לקני איניש הושענא לינוקא ביומא טבא (ו) מ״ט ינוקא מיקנא קני אקנויי לא מקני והשתא דקא נפיק בלולב שאינו שלו פירוש בתינוק שלא הגיע לעונת הפעוטות דזוכה לעצמו ואינו מזכה לאחרים דאי בשהגיע לעונת הפעוטות כבן ו׳ או כבן ז׳ אקנויי נמי מקני דהא קי״ל הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין ומסקינן נמי בפ׳ הניזקין (דף נט.) דמתנתו מתנה ואם תאמר והא איהו על מנת להחזיר יהביה ניהליה ואי אקנויי נמי לא מקנה ולא מצי לאהדורי נמצאת מתנתו בטלה ליתא דהא קי״ל (גיטין דף פד.) דכל תנאי שאי אפשר להתקיים בסופו והתנה עליו בתחלה תנאו בטל וכמאן שהקטן קנאו ואע״פ שאינו יכול להחזירו :

אומרים

°ואם לאו לכשיכנס לישב בה מברך שתים. אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא א דמסדר להו כולהו אכסא דקידושא : גרסינן בפרק דף מו. החליל* איתמר רב אמר סוכה ואח״כ זמן ורבה בר בר חנה אמר זמן ואח״כ סוכה ורב ששת בריה דרב אידי אמר סוכה ואח״כ זמן דף מו. והלכתא סוכה ב ואח״כ זמן : *ת״ר היו לפניו מצות הרבה מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על המצות ר׳ יהודה אומר מברך על כל אחת ואחת בפ״ע אמר רבי זירא דף מו: ואיתימא ר׳ חנינא בר פפא הלכה כר״י : *אמר ר׳ יוחנן א אתרוג בשביעי אסורה אלף כט בשמיני מותרת סוכה אפילו בשמיני אסורה ולדידן דאית לן תרי יומי היכי עבדינן אמר אביי אתרוג שמיני ספק שביעי אסורה תשיעי ספק שמיני ג מותרת וכן הלכה : ד הפריש שבעה אתרוגין לז׳ ימים (א) רב אמר כל אחד ואחד יוצא בה ואוכלה לאלתר (ב) ורב אסי אמר כל אחד ואחד יוצא בה אלף ס ואוכלה למחר וקי״ל כרב אסי דהא ר׳ יוחנן קאי כותיה : ולענין מיתב ב בסוכה דף מז. *בח׳ הלכתא מיתב יתבינן ברוכי לא מברכינן והיינו טעמא דלא מברכינן דכיון דיום שמע״צ הוא דלא אפשר לברוכי לישב בסוכה דסתרו אהדדי אי יום סוכה הוא לאו שמע״צ הוא ואי שמע״צ הוא לאו יום סוכה הוא ומשום דמספקא לן בתרוייהו

רש״י

רב אמר סוכה ואח״כ זמן. וטעמא מפרש בפרק החליל דחובא דיומא עדיף : ורבה בר בר חנה אמר זמן ואח״כ סוכה. וטעמא תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם : בשביעי אסור לאוכלו. ואפילו לאחר שיצא בה כדמפרש טעמא דקסבר לשבעת הימים איתקצאי : אפי׳ בשמיני אסורה. דחזיא לבין השמשות שהרי מצותה כל היום (ב) דאי אקלע ליה סעודה בעי למיתב (ג) ומגו דאיתקצאי לבה״ש איתקצאי לכולי יומא

א מיי׳ כ׳ שצריך לקדש מעומד כדי שיברך קודם עשיית המצוה וכתב הרא״ש א״כ לדבריו היה לו לקדש קודם שיכנס בה שמיד בכניסתו הוא עושה המצוה אלא כיון שמצות סוכה היא האכילה והטיול אף אם מברך לאחר שישב מקרי שפיר קודם עשיה שהמצוה נמשכת כל זמן האכילה וכל זמן ששוהה בסוכה ופי׳ בסוכות תשבו תעכבו כמו וישב העם בקדש וכן כתב מר צמח גאון אע״פ שמשנכנס לה צריך לברך כיון שאין לה קבע אלא בישיבה בסעודה ויש קידוש היום וסעודה לפניו סודרן על הכוס וה״ר מאיר מרוטנבור״ק היה מברך על הסוכה קודם ברכת המוציא אפי׳ בחול משום דתניא נכנס לישב בה מברך הלכך ראוי שתקדים ברכה זו לברכת המוציא מיד אחר הישיבה והרא״ש ז״ל כתב העולם לא נהגו כן כי רגילים כל פעם שאין מברכין על הסוכה אם נכנס לטיול ולשינה אלא בשעת אכילה הלכך ראוי לברך תחלה ברכת המוציא קודם שהתחיל הסעודה ואח״כ מברך על הסוכה :

לשון ריא״ז

בליל יו״ט הראשון מותר לסדר הברכות הללו על הכוס של קידוש ומברך בתחלה על היין ואח״כ על היום ואח״כ לישב בסוכה ואח״כ שהחיינו ואם בירך בכניסתו לישב בסוכה ושהחיינו כשבא לקדש על הכוס מברך עוד שהחיינו בעבור יום ור״מ אומר שצריך לברך לישב בסוכה קודם שישב ול״נ שאין חילוק בין יושב לעומד ואם רצה לברך אחר שישב יברך וענין זה כולו בפרק לולב וערבה :

ב והקידוש של ליל ב׳ אומר קידוש וזמן אחריו מיד ואח״כ סוכה דזמן לא קאי אלא אקידוש ולא אסוכה דאף אם יום ראשון חול יצא בזמן דסוכה הלכך צריך שלא להפסיק בסוכה בין קידוש לזמן ור״ס כתב שאף בליל שני י״ל זמן באחרונה כמו יקנה״ז אע״פ שהזמן אינו חוזר על ההבדלה והרא״ש הסכים לסברא ראשונה :

ג וכתב ה״ר פרץ שאם חל יו״ט האחרון של חג בא׳ בשבת שאסור אף בט׳ אע״ג דקי״ל שמותר בט׳ היינו בשאר הימים אבל הכא אסור משום הכנה דכיון דשבת לפניו אין שבת מכינה ליו״ט ולא נהירא להרא״ש דלא שייך ביה הכנה וכן נוהגים בו היתר :

ד כ׳ הרא״ש אמרי׳ בגמ׳ א״ר יוחנן אתרוג בז׳ אסור בח׳ מותר סוכה אפי׳ בח׳ אסורה ור״ל אמר אתרוג אפי׳ בז׳ מותר א״ל רב פפא לאביי לר״י מ״ש סוכה מ״ש אתרוג א״ל סוכה דחזי לבין השמשות דאי מיתרמי ליה סעודתא בעי למיתב בגווה ומיכל איתקצאי לביה״ש ומיגו דאיתקצאי לביה״ש איתקצאי לכולי יומא דח׳ אתרוג דלא חזי לביה״ש ולא איתקצאי לביה״ש לא איתקצאי נמי ליומא דח׳ וא״ת אתרוג נמי ממ״נ ביה״ש אסור דשמא יום הוא וכיון דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי נמי לכל היום וי״ל דבכה״ג לא שייך למימר מיגו דאיתקצאי לביה״ש כיון שלא נאסר ביה״ש אלא מחמת ספק יומא שעבר וכן נמי אמרי׳ הפריש ז׳ אתרוגים לז׳ ימי החג כל א׳ יוצא בו ואוכלו למחר ואע״ג דאיתקצאי ביה״ש מחמת ספק יום שעבר וה״נ אמרי׳ בפ״ק דיו״ט גבי שבת ויו״ט דאמר רב נולדה בזה אסורה בזה ומפרש טעמא משום הכנה ולא שייך למימר משום מיגו דאיתקצאי לביה״ש אע״ג דכר״י ס״ל דאית ליה מוקצה וכן שני י״ט של גליות דנולדה בזה מותרת בזה וכן בפ׳ בכל מערבין גבי לגין טבול יום שמילאהו מן החבית של מעשר טבל ואמר ה״ז תרומת מעשר לכשתחשך דבריו קיימין ואם אמר ערבו לי בה לא אמר כלום משום דסוף היום קונה עירוב או משום דבעינן סעודה הראויה מבעו״י הא אי תחלת היום קונה עירוב או אי לא בעינן סעודה הראויה מבעו״י הוי עירוב ולא אמרי׳ דלאו ראויה בשבת הוא מיגו דאיתקצאי ביה״ש כיון דלא איתקצאי אלא מחמת יום שעבר ולא דמי לסוכה דאמרי׳ משום דאי מיתרמי ליה סעודתא ביה״ש דאע״ג דלא מיחייב למיכל ביה אלא משום ספק יום שעבר דילמא יום הוא מ״מ מיחייב למיכל בה מאיזה טעמא שיהא וצריך לעשות מעשה ביה״ש לאכול בה ולוי דאסר אתרוג אף בח׳ ופירש״י מיגו דאיתקצאי ביה״ש דח׳ משום דספק יום ז׳ איתקצאי לכולי יומא (ז) וא״א לומר כן שהוכחתי כבר דליכא מאן דאית ליה סברא זו אלא היינו טעמא דגזר אתרוג אטו סוכה וא״ת הא דאמרי׳ בשמעתין גבי אתרוג לדידן דאית לן תרי יומי ח׳ ספק ז׳ אסור ואמאי אסור דהא לא נטלינן ליה אלא ע״כ משום דהואיל דאיתקצאי ביה״ש מחמת יום שעבר וי״ל דשאני התם דאם יבא אליהו ויאמר דעברוה לאלול הוי שמיני שביעי וכן אי מקלע שבת במוצאי יו״ט אחרון של חג נוהגין שלא להסתפק מנויי סוכה עד מוצ״ש ונראה דשרי בשבת משום דאיתקצאי ביה״ש לא אסרינן ליה כדפי׳ ואי משום שבת ויו״ט קדושה אחת היא האמר רב בפ״ק דיו״ט הלכה כד׳ זקנים ואליבא דר״א דאמר שתי קדושות הן וגם משום הכנה ליכא למיסר דמה הכנה יש כאן :

א מיי׳ פ״ו מהל׳ לולב סמג עשין מד טור או״ח סי׳ תרסה :

ב מיי׳ פ״ו מהלכות סוכה סמג עשין מג טור א״ח סי׳ תרסח :

◆

הגהות חות יאיר

(א) נ״ב עי׳ רי״ף ביצה סי׳ תתקט :

◆

הגהות הב״ח

(א) נ״ב רב :
(ב) נ״ל והי :
(ג) נ״ב בגוה :
(ד) נ״ב תימה שלא הביאו הרי״ף למעלה בהל׳ תפילין :
(ה) נ״ל ספיקא:
(ו) נ״ל קמא :
(ז) א״א כנ״ל:

שיטת ריב״ב

מברך אחת ואחת בפני עצמו. דכל מין ומין הן לו מעין ברכותיו : אתרוג בשביעי אסורה וכו׳. בגמ׳ שיילינן מ״ש אתרוג ומ״ש סוכה. ומהדרינן סוכה דחזיא לביה״ש דאי מקלע ליה סעודתא בעי למיתב בגוה ומיכלא איתקצאי לביה״ש ומיגו דאיתקצאי לביה״ש איתקצאי לכולי יומא דשמיני. אתרוג דלא חזיא לביה״ש שמצותו אינה אלא בנטילתו פעם אחת ביום לא איתקצאי לביה״ש ולא איתקצאי לכולי יומא : אתרוג שמיני ספק שביעי אסורה. כי שמא שביעי הוא : תשיעי ספק שמיני מותרת. שאפי׳ הוא שמיני הרי היא מותרת בשמיני אבל סוכה אפי׳ תשיעי ספק שמיני אסורה שהרי היא אסורה בשמיני כר׳ יוחנן : ורב אסי אמר כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה למחר וקי״ל כרב אסי דקאי ר׳ יוחנן כוותיה. ונראה משורש הגמ׳ דכל אחת מותרת ביה״ש

דאמרי׳ לעיל בגמ׳ אתרוג דלא חזיא לביה״ש ולא איתקצאי לביה״ש לא איתקצאי לשמיני לאו למימרא דביה״ש מותרת אלא הכי קאמרי׳ אתרוג שלא הוקצת מתחלתה לביה״ש אלא לשעת נטילתה ואין איסורה אחר נטילתה בשביל עצמה אלא משום מיגו דאיתקצאי למצותה חדא שעתא איתקצאי לכולי יומא לא אמרי׳ בה תו מיגו דאיתקצאי לביה״ש איתקצאי לכולי יומא דשמיני דהרי מיגו לא אמרי׳ בה אבל סוכה איסור ביה״ש שלה בשביל עצמה הוא ולא משום מיגו שמתחלתה הוקצית לביה״ש דאי מקלעא ליה סעודתא בעי למיתב ומיכלא בגוה הלכך אמרי׳ מיגו דאיתקצאי לביה״ש איתקצאי לכולה יומא דשמיני. ור׳ יוחנן ור״ל לקיש דפליגי בגמ׳ בהא קא מיפלגי ר״ל לקיש סבר למצוה איתקצאי ולא אמרי׳ מיגו ור׳ יוחנן סבר אין למצוה איתקצאי מיהו מיגו דאיתקצאי למצוה